

Regio Deal
**Natuurinclusieve
Landbouw**

Eerste voortgangsrapportage september 2019 t/m 2^e kwartaal 2020

Samen werk maken van een vitaal platteland in Noord-Nederland

Inhoud

Inleiding.....	3
Aanleiding.....	3
Doel	3
Regio Deal.....	3
Voortgangsrapportage	3
1. Ambitie en doelen	4
Ambitie	4
Doelen	4
2. Stand van zaken.....	5
Inhoudelijk.....	5
Financieel.....	8
3. Governance	10
Bestuurlijk Platform.....	10
Rijk-Regio Overleg	10
Stuurgroep Regio.....	10
Bijlage	11
Tabel monitoring voortgang resultaten Regio Deal NIL tot en met het tweede kwartaal 2020...	11

Inleiding

Aanleiding

De huidige manier van voedsel produceren zet ruimtelijk-economisch en sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen zoals landschappelijke kwaliteiten, de biodiversiteit en het voortbestaan van boeren onder druk. De transitie van de landbouw is daarom nodig, dit is een complexe en brede maatschappelijke opgave die de organisatorische grenzen en bestuurlijk-juridische mogelijkheden van afzonderlijke provincies, gemeenten, waterschappen, departementen en andere stakeholders overstijgt. Daarom is een gecombineerde aanpak en lange-termijn inzet noodzakelijk.

De dominante werkwijze van voortdurende verlaging van de kostprijs van producten heeft een grens bereikt. De zorg voor natuur, landschap, bodem, water en de aantrekkelijkheid van agrarisch ondernemerschap is daardoor onder druk komen te staan. De biodiversiteit gaat in een steeds hoger tempo achteruit, onder meer in agrarische gebieden.

De landbouw is van oudsher een belangrijke onderlegger voor brede welvaart op het platteland van Noord-Nederland, en een beeldbepalende sector. De benodigde transitie heeft dan ook grote impact op het landelijk gebied en raakt niet alleen aan de sector, maar ook aan vraagstukken zoals krimp, werkgelegenheid en een vitaal platteland.

Doel

Het doel van deze Regio Deal is om met een gebiedsgerichte aanpak een structurele benadering voor natuurinclusieve landbouw te ontwikkelen, te toetsen en toepasbaar te maken op basis van ecologische en landbouwkundige kennis, en kennis over gebiedsparticipatie en verdienmodellen.

Regio Deal

In deze Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw Noord-Nederland hebben de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen de ambitie om met elkaar nieuwe wegen te verkennen om rendabele voedselproductie, biodiversiteitswinst en een aantrekkelijke leefomgeving hand in hand te laten gaan. Met haar visie voor 2030 geeft LNV richting aan de verandering die nodig is, ook in Noord-Nederland. LNV heeft in haar Realisatieplan Visie LNV aangegeven in specifieke gebieden en situaties experimenteeruimte te willen bieden om tegemoet te kunnen komen aan de vragen die leven over toepassing van kringlooplandbouw, onder meer voor een of enkele specifieke projecten in Noord-Nederland.

Noord-Nederland wordt daarmee een proeftuin waar een structurele verandering zichtbaar wordt, die anticipeert op het nieuwe Europese landbouwbeleid, die een inspiratie en kennisbron wordt op landelijk en mogelijk internationaal niveau. In de Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw Noord-Nederland staan de gebieden centraal.

Voortgangsrapportage

Met deze voortgangsrapportage leveren de drie noordelijke provincies informatie over de voortgang van de uitvoering van de Regio Deal en over de haalbaarheid van de doelen en resultaten. Deze rapportage geeft ook de financiële stand van zaken weer. Deze voortgangsrapportage wordt één maal per jaar opgesteld.

1. Ambitie en doelen

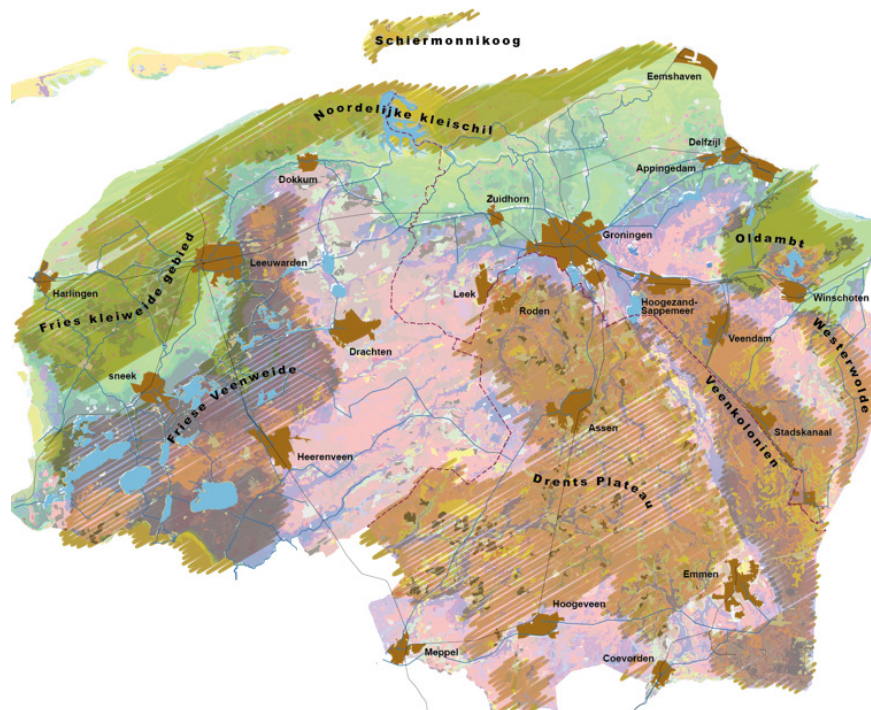
Ambitie

De provincies Drenthe, Fryslân en Groningen en het ministerie van LNV willen de transitie naar een meer natuurinclusieve landbouw versnellen en willen een schaa sprong maken, om zo in 2030 een sterke landbouw te realiseren die topvoedsel produceert, geworteld is in de samenleving en bijdraagt aan een rijke leefomgeving. Hiervoor is het nodig dat de overheden de verschillende grondgebruikers (boeren, landschap- en natuurbeheerders) samen laten werken, handelingsperspectief bieden voor een andere manier van boeren, zodanig dat het inkomen op peil blijft en jonge boeren een kans houden een bedrijf over te nemen of te starten.

In acht gebieden die sterk van elkaar verschillen wordt samen met de stakeholders een streefbeeld voor 2030 opgesteld. Daarbij wordt tevens een bijbehorend actieplan ontwikkeld dat optimaal is ingericht om handelingsperspectief voor de grondgebruikers te bieden. Met het aanwezige netwerk van overheden, kennisinstellingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties wordt kennis ontwikkeld en gedeeld. Dit netwerk wordt gefaciliteerd en doorontwikkeld.

Het betreft de volgende 8 gebieden:

1. De Veenkoloniën
2. Westerwolde
3. Oldambt
4. Noordelijke kleischil
5. Veenweidegebied
6. Kleiweidegebied
7. Schiermonnikoog
8. Drents Plateau

Doelen

In de periode van 2020 tot en met 2023 werken de partijen via een integrale en (provinciegrensoverschrijdende) gebiedsgerichte aanpak aan de volgende doelen:

Pijler 1: Gebiedsgerichte aanpak natuurinclusieve landbouw

Doel van de gebiedsgerichte aanpak is om elke grondgebruiker in de acht verschillende gebieden in Noord-Nederland, een handelingsperspectief te bieden om invulling te geven aan natuurinclusieve landbouw die past in de gebiedsspecifieke situatie.

Pijler 2: Ontwikkelen instrumentarium natuurinclusieve landbouw

Het doel is om grondgebruikers ook in andere dan de gekozen acht gebieden instrumenten, voorbeelden en handvatten te bieden om tot natuurinclusieve landbouw te komen. De inspanningen zijn aanvullend (en gebiedsoverstijgend) op de kennisontwikkeling en kennisdeling die in de eerste pijler vorm krijgen.

Pijler 3: Netwerk en communicatie

Het hoofddoel van deze pijler is om het huidige netwerk in de regio dat aan de lat staat voor de veel grotere (en langer dan de deal durende) transitie te benutten, te betrekken, te faciliteren én te versterken. Dat gebeurt onder meer door de Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw Noord-Nederland te verbinden met de Agro Agenda Noord-Nederland.

2. Stand van zaken

De resultaten, zowel financieel als inhoudelijk, worden op hoofdlijnen per pijler beschreven. De inhoudelijke voortgang is weergegeven in de tabel in bijlage 1. Met de stoplichtkleuren (groen, geel en rood) is in één oogopslag te zien hoe de voortgang op het niveau van de beoogde resultaten er voor staat. Hieronder volgt een toelichting op het niveau van de drie pijlers.

Inhoudelijk

Pijler 1: Gebiedsgerichte aanpak natuurinclusieve landbouw

Voorbeeldprojecten

Vooruitlopend op het opstellen van actieplannen zijn, ter inspiratie en voor het opdoen van nieuwe kennis, voorbeeldprojecten gestart. Vanuit de Regio Deal wordt een vijftal voorbeeldprojecten financieel ondersteund. In totaal wordt vanuit de Regio Deal ruim € 2,4 miljoen bijgedragen aan de uitvoering van deze projecten. Naast deze projecten zijn er ook andere inspirerende projecten die als voorbeeld dienen, zoals Boeren met de natuur (Schiermonnikoog) en Duurzame melkveehouderij Drenthe (Drents Plateau).

Voorbeeldprojecten met een financiële bijdrage vanuit Regio Deal	Gebied
1. Midwolder Bouwten	Oldambt
2. Pilot Westeresch	Westerwolde
3. Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw	Veenkoloniën
4. Aldeboarn- de Deelen	Veenweidegebied
5. Pijpkaneel	Kleiweidegebied

De projecten Midwolder Bouwten en Westeresch hebben te maken met droogte. Beide projecten monitoren wat de effecten zijn van het experimenteren met een ander bouwplan en aanvullende maatregelen op bodem, biodiversiteit en landbouwkundige opbrengsten. Op beide locaties heeft de RUG de eerste insectentellingen afgerond. Voor het kunnen uitvoeren van (betekenisvolle) tellingen en monitoring is voldoende neerslag van belang omdat dit nodig is voor zowel de kieming van de teelten als voor de gezaaide akkerranden. De komende tijd zal duidelijk moeten worden of deze dit jaar kunnen plaatsvinden.

Streefbeelden en Actieplannen

Alle acht gebieden zijn gestart met gebiedsprocessen om tot streefbeelden en actieplannen te komen. De uitvoering van deze processen verschilt van elkaar. Dit mede als gevolg van de verschillen tussen de gebieden (in omvang, organisatiegraad en actuele gebiedsgerichte vraagstukken). Voor Kleiweide, Veenweide en Drents Plateau zijn deelgebieden geselecteerd waarvoor een streefbeeld en actieplan wordt opgesteld. Eind 2019/begin 2020 zijn de gebieden Schiermonnikoog, Oldambt, Drents Plateau, Veenkoloniën, Westerwolde en Friese Kleiweide begonnen met de processen om samen met de grondgebruikers te komen tot een gedeeld streefbeeld. Het proces voor de noordelijke Kleischil is in de loop van het tweede kwartaal gestart in vervolg op een inventarisatie en een pilot voor het deelgebied De Marne. Voor het omvangrijke Friese Veenweide zullen meerdere processen worden gestart voor deelgebieden, te beginnen met de Groote Veenpolder. Naar verwachting zal eind 2020 gestart worden met de uitvoering van de eerste Actieplannen. In 2021 zal dit verder op stoom komen.

Monitoring en Evaluatie

De effecten van projecten zullen in de gebieden gemonitord worden. Op basis van de opgestelde streefbeelden worden indicatoren bepaald die input vormen voor de monitoring. Hierbij wordt ook gebruik gemaakt van kennis van het Planbureau voor de Leefomgeving over indicatoren en acties.

De coronacrisis kan mogelijk consequenties hebben voor de uitvoering van Pijler 1. Dit is ten tijde van het opstellen van deze rapportage nog moeilijk in te schatten. De afgelopen maanden hebben er geen fysieke bijeenkomsten plaatsgevonden. Vanaf 1 juni 2020 gaan er weer fysieke bijeenkomsten gepland worden (met inachtneming van de richtlijnen van het RIVM).

Pijler 2: Ontwikkelen instrumentarium natuurinclusieve landbouw

Een belangrijk onderdeel van de Regio Deal is het opzetten van een structurele samenwerking tussen onderwijs- en kennisinstellingen die o.a. bestaande kennis in gebieden brengt, nieuwe kennis ontwikkelt, leven lang ontwikkelen stimuleert en het monitoren en evalueren van gebiedsgerichte acties om te leren en Noord-Nederland als proeftuin te benutten.

Kennisconsortium

Een kennisconsortium bestaande uit zeven partijen, de Rijksuniversiteit Groningen, Wageningen UR, Hogeschool Van Hall Larenstein, Terra college, Nordwin college, Stichting Proefboerderijen Noordelijke Akkerbouw en Kadaster gaat zich hiervoor de komende jaren actief inzetten. Hiermee wordt een structurele samenwerking met onderwijs en kennisinstellingen als kennisinfrastructuur gerealiseerd. Het kennisconsortium heeft een onderscheid gemaakt tussen een generiek deel (generieke kennisvragen) en een gebiedsspecifiek deel. Hierbij sluiten de onderdelen in het gebied specifieke deel aan bij de resultaten uit de Regio Deal zoals die zijn opgenomen onder pijler 1 (zoals O-meting, kennis delen, evaluatie en monitoring). Dit deel is financieel nog niet gedekt, partijen hebben een gezamenlijke inspanningsverplichting uitgesproken om middelen hiervoor te vinden.

Naast een goede samenwerking binnen de acht gebieden van de Regio Deal, worden ook verbindingen gelegd met andere gebieden buiten de Regio Deal, zoals het Westerkwartier en de Noordelijke Fryske Wâlden. Hiermee delen we kennis en leren we ook samen met gebieden buiten de gekozen acht Regio Deal-gebieden.

Het benutten van transitiekennis, aanwezig binnen het kennisconsortium maar ook bij andere partijen, is ook van belang. Via een reeks van 3-4 sessies met experts wordt hierover kennis ingebracht richting de samenwerkingspartners van de Regio Deal, waaronder ook de AgroAgenda.

Procesmonitoring

De Regio Deal is een nieuwe verbinding van grondeigenaren die samen een transitie in werking zetten naar een circulaire, natuurinclusieve landbouw. Het is belangrijk dat dit proces goed gemonitord wordt. Voor elk van de 8 gebieden wordt een procesmonitoring opgezet. Voor een viertal geselecteerde (deel) gebieden zal de procesmonitoring meer de diepte ingaan. Dit gebeurt in samenwerking met het IBP Vitaal Platteland. De gebieden waar deze monitoring eind tweede kwartaal 2020 zal starten zijn naar verwachting Noordelijke Kleischil, Veenkoloniën, Gouden Land (onderdeel Kleiweide) en Boermarke Zeijen (IBP Vitaal Platteland). Ook wordt ingezet op het benutten van inzichten die ontstaan uit de procesmonitoring vanuit IBP Vitaal Platteland voor het gebied Aldeboarn De Deelen.

Pijler 3: Netwerk en communicatie

Het netwerk dat op dit moment al actief is in Noord-Nederland zal moeten uitgroeien tot een brede beweging, die ook na uitvoering van de Regio Deal de transitie kan dragen. Daarom gaan we dit netwerk betrekken, faciliteren en versterken. Om dit te realiseren is een communicatiestrategie opgesteld. Als uitwerking van de communicatiestrategie is een Plan van aanpak communicatie opgesteld waarbij wordt ingegaan op de (kern)boodschap, issues en stakeholders, activiteiten en middelen, een communicatiekalender en een toolkit logogebruik.

Communicatie is maatwerk. Het Plan van aanpak geeft dan ook richting aan de communicatie. De uitwerking van de communicatie vindt plaats samen en in afstemming met de verschillende gebieden, projecten en stakeholders. Er vindt actieve communicatie plaats over het proces en behaalde mijlpalen. Tot en met het tweede kwartaal 2020 zijn twee digitale nieuwbrieven binnen een breed netwerk gedeeld. Ook zijn de leden van Provinciale Staten van de drie noordelijke provincies middels een brief geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal. Daarnaast krijgen zij deze voortgangsrapportage in de vorm van een beeldverslag. Op social media (twitter) wordt nieuws gedeeld via @RegiodealNIL. De website is binnenkort gereed. Voor de (intern) samenwerkende partijen binnen de drie provincies, Rijk en de kennisinstellingen wordt een SharePointomgeving ingericht die rond de zomer operationeel zal zijn.

Als gevolg van het Coronavirus zullen er naar verwachting in 2020 minder bijeenkomsten in de gebieden georganiseerd kunnen worden, zoals eerder gepland in de communicatie-aanpak.

Financieel

Voor de Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw is in totaal € 20 miljoen beschikbaar. Het Rijk draagt € 10 miljoen bij en de drie noordelijke provincies gezamenlijk ook € 10 miljoen (1/3 per provincie). In 2019 is in de Septembercirculaire een eerste tranche van de Rijksmiddelen, zijnde € 6,29 miljoen, als decentralisatie-uitkering beschikbaar gesteld aan de provincie Groningen (als penvoerder en kassier namens de drie noordelijke provincies).

In april 2020 heeft de Stuurgroep Regio Deal NIL ingestemd met de Meerjarenbegroting 2019-2024. In deze begroting zijn de beschikbare middelen verdeeld over de drie pijlers. De Stuurgroep Regio Deal NIL heeft op 1 oktober 2019 en 3 april 2020 ingestemd met het bestemmen van middelen voor specifieke onderwerpen (zoals voor projecten). De besluiten van de Stuurgroep zijn in onderstaande tabel verwerkt als 'bestemd t/m 2^e kwartaal 2020'. Hieruit blijkt dat tot en met het tweede kwartaal 2020 van de beschikbare € 20 miljoen inmiddels € 5,4 miljoen is bestemd.

Meerjarenbegroting	Regio Deal 2019-2024	Bestemd t/m 2e kwartaal 2020*
Pijler 1 Gebiedgerichte aanpak in 8 gebieden		
1 Veenweidegebied	3.391.087	496.000
2 Kleiweidegebied	1.652.955	100.000
3 Eilanden	400.000	75.000
4 Noordelijke Kleischil	1.562.631	130.000
5 Oldambt	1.191.611	227.500
6 Veenkoloniën	4.261.201	1.783.976
7 Westerwolde	381.316	312.900
8 Drents Plateau	4.318.399	100.000
	17.159.200	3.225.376
Pijler 2 Ontwikkelen instrumentarium NIL		
	1.200.000	1.000.000
Pijler 3 Netwerk en communicatie		
	600.000	220.000
Organisatie en uitvoering		
	1.040.800	967.000
Totaal	20.000.000	5.412.376
<i>*De besluiten van de stuurgroep op 1 oktober 2019 en 3 april 2020 zijn hierin verwerkt.</i>		

Pijler 1: Gebiedsgerichte aanpak natuurinclusieve landbouw

Ruim € 3 miljoen is bestemd voor de uitvoering van pijler 1. Het betreft hier vooral bijdragen aan voorbeeldprojecten en bijdragen om streefbeelden en actieplannen op te kunnen stellen. De meeste voorbeeldprojecten zijn inmiddels beschikt. De resterende middelen worden met name ingezet om de streefbeelden en actieplannen uit te voeren. Daarnaast zullen er nog middelen beschikbaar worden gesteld voor streefbeeldprocessen voor deelgebieden binnen het Drents Plateau en het Veenweidegebied. Het budget voor het Noordelijk kleigebied is onderverdeeld in een budget voor de Friese kant (€ 275.691) en een bedrag voor de Groningse kant (€ 1.286.940). Achtergrond van deze verdeling is dat het Friese deel van het kleigebied een inhoudelijke en geografische overlap heeft met de Regio Deal Noordoost Fryslân. Voor de uitvoering van het actieplan zijn binnen de Regio Deal NIL op dit moment nog geen middelen aanwezig en zal afstemming gezocht worden met de Regio Deal Noordoost Fryslân.

Als uitwerking van de bestuursovereenkomst tussen de drie provincies wordt gewerkt aan het opstellen een subsidieregeling. De verwachting is dat deze regeling in het najaar opengesteld kan worden.

Pijler 2: Ontwikkelen instrumentarium natuurinclusieve landbouw

Een belangrijk onderdeel van de Regio Deal is het opzetten van een structurele samenwerking tussen onderwijs- en kennisinstellingen die o.a. bestaande kennis in gebieden brengt, nieuwe kennis ontwikkelt, leven lang ontwikkelen stimuleert en het monitoren en evalueren van gebiedsgerichte acties om te leren en Noord-Nederland als proeftuin te benutten. De stuurgroep heeft op 3 april 2020 ingestemd om hiervoor € 1 miljoen te reserveren en dit in een beschikking verder uit te werken. Het kennisconsortium gaat de middelen inzetten voor de volgende vijf thema's:

1. Kennis benutten
2. Kennis ontwikkelen en borgen
3. Kennis delen
4. Leven lang ontwikkelen
5. Monitoring

Pijler 3: Netwerk en communicatie en organisatie

Tot en met het tweede kwartaal 2020 is circa € 150.000,- bestemd. Deze middelen zijn en worden gedurende de looptijd van de Regio Deal met name ingezet om het huidige netwerk in de regio dat aan de lat staat voor de veel grotere (en langer dan de deal durende) transitie te benutten, te betrekken, te faciliteren én te versterken.

Tot slot is tot en met het tweede kwartaal circa € 260.000 bestemd voor de organisatie en uitvoering.

3. Governance

Voor de uitvoering van de Regio Deal NIL hebben de betrokken partijen afspraken gemaakt in de Regio Deal. Daarnaast hebben de drie provincies onderling afspraken gemaakt in een aparte bestuursovereenkomst. Als onderdeel van de governance zijn er de volgende overlegvormen:

1. Bestuurlijk Platform
2. Rijk - Regio overleg
3. Stuurgroep Regio (besluitvormend)

Bestuurlijk Platform

Als uitwerking van de Regio Deal wordt het bestaande netwerk AgroAgenda nauw betrokken bij de uitvoering van de Regio Deal. In 2019 is een werkwijze afgesproken waarin de AgroAgenda actief en structureel de Stuurgroep adviseert, in de vorm van een Bestuurlijk Platform.

Naast de drie noordelijke provincies zitten LNV, de landbouwsector, kennisinstellingen, natuur- en milieuorganisaties/TBO's en agro-ketens gezamenlijk in het Bestuurlijk Platform Regio Deal NIL. Een praktische werkwijze waarbij aangesloten is bij een bestaand overlegorgaan, waardoor er geen nieuwe overlegstructuren in het leven zijn geroepen en alle relevante partijen aan tafel zitten. Tot en met het tweede kwartaal 2020 heeft het Bestuurlijk Platform, voorafgaand aan de vergaderingen van de Stuurgroep, twee keer plaatsgevonden.

Rijk-Regio Overleg

In het Rijk-Regio Overleg zijn de ondertekenaars van de Regio Deal vertegenwoordigd. Dat zijn de bestuurders van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe en directie/MT-leden van de ministeries van LNV, BZK en OCW. Dit overleg is gewenst voor een aantal meer specifieke zaken zoals de samenwerking tussen Rijk en Regio, de inhoudelijke en financiële voortgang en de aanvraag van de 2^e tranche uit de Regio Envelop. Het Rijk-Regio Overleg wordt in de praktijk gecombineerd met de Stuurgroep Regio Deal NIL, waarbij het Rijk - Regio overleg adviserend en ondersteunend is. Het Rijk - Regio Overleg heeft tot en met het tweede kwartaal drie keer plaatsgevonden.

Stuurgroep Regio

De Stuurgroep Regio is het overlegorgaan voor de samenwerking tussen de provincies in het kader van de Regio Deal. De drie landbouwgedeputeerden van Drenthe, Groningen en Fryslân hebben hierin zitting. De Stuurgroep heeft een besluitvormende bevoegdheid over de inzet van middelen. Daarnaast vindt afstemming plaats over de provinciale uitvoering en voortgang van de Regio Deal en de Bestuursovereenkomst, worden de vastgelegde afspraken bewaakt en wordt gezorgd voor de voortgangsrapportages.

Voor de Stuurgroep Regio Deal wordt in principe aangesloten bij de momenten dat de Stuurgroep Noordelijk Overleg Landbouw Gedeputeerden (NOLG) bijeenkomt. De Regio Deal wordt dan als afzonderlijk punt op de agenda gezet. De stuurgroep Regio Deal NIL heeft tot en met het tweede kwartaal drie keer plaatsgevonden.

De stukken worden ambtelijk voorbereid door het Regioteam NIL, waarin vertegenwoordigers van zowel Rijk, provincies als de AgroAgenda/kennismanager zitting hebben.

Bijlage

Tabel monitoring voortgang resultaten Regio Deal NIL tot en met het tweede kwartaal 2020